

א בקרוב מלא י
שמה יתן אלא מ
ואלא יתן מ
ולקלא מלא מ
תומא ורומא מ
מלא מלא מלא
אמר יתן מלא
מלא מלא מלא

מכילת תר-גום ידברתו

מ-שת תודיע - ההודש

חידושים ופנינים
בפרשנות המקרא
מתרגום יפתח מן עזראל

הרב מאיר שפירד

פניני תרגום יונתן

הרב מאיר שפיר

מחבר הספר
"משמעות האותיות"

כל הזכויות שמורות

בכל ענייני הגיליון ניתן לפנות:

05832-628-54

0686762@gmail.com

לקבלת הגיליון במייל:

0686762@gmail.com

נשמח לקבל הארות והערות

קטת
עימוד ועיצוב

☎ 050-412-452-4

✉ Kesetgraf@gmail.com

נידוני הפרשה בתרגום יונתן

פרשת תזריע

- דביום השמיני • מדוע נכנסה מצות מילה ביום טהרת האשה? ..... ד
- וטהרה עשקור דציה • מהו לשון הרבים דמיה? ..... ה
- ועצוק אין עראה ען העור • מדוע אין עמוק מראה מן העור, הלא לבנה היא? ..... ו

פרשת החודש

- ראשון הוא לכם לחודשי השנה • מה נכלל בכך שניסן הוא חודש ראשון? ..... ח
- ואם יעטט הבית עהיות עשה • כמה אנשים צריכים לכה"פ להימנות על קרבן פסח? ..... י
- והיה לכם לעשערת • מדוע פסח מצרים הוצרך לביקור של ד' ימים? ..... יא
- הדם על העשקוף • היכן נתנו את הדמים מבפנים או מבחוץ? ..... יב
- על עצות וערורים יאכלהו • מדוע נאמר מרורים בלשון רבים? ..... יג
- ואכלתם אותן בחיפזון • מדוע הפסח נאכל בצורה זו? ..... יד
- ובכל אלהי עצרים אעשה שפטים • איזה שפטים נעשו באלהי מצרים? ..... טז
- ולקחו ען הדם • איזה דם לקחו בני ישראל ונתנו על המשקוף? ..... יז

תוכן עניינים דיגטלי

מעבר לעמוד המבוקש
באמצעות לחיצה על השורה המקשרת

פרשת תזריע - החודש

וביום השמיני • מדוע נכנסה מצות מילה ביום טהרת האשה?

(ויקרא יב, ג) וביום השמיני ימול בשר ערלתו:

מדוע נאמרה מצות מילה באמצע הענין של הלכות טומאת לידה?

וּבְיוֹמָא תְּמִינַאי תִּשְׁתַּרֵּי וּבָרָא יִתְגַזֵּר בְּשַׁר עַרְלָתֶיהָ:

[וביום השמיני תותר, והבן ימול בשר ערלתו].

ת"י הוסיף כאן את מילת 'תישתרי' שלא נאמרה בפסוק לבאר ענין זה מדוע נכנסה מצות מילה באמצע דיני טומאת וטהרת היולדת, להורות שביום השמיני לאחר שהותרה האשה אז ימול בשר ערלתו.

וביאר בזה מרן הגר"ח קנייבסקי זצ"ל (טעמא דקרא על פסוק זה)¹ שכוונת הת"י לרמוז לדברי הגמ' (נדה לא:.) "מפני מה אמרה תורה מילה לשמונה, שלא יהיו כולם שמחים (וברש"י: 'אוכלין ושותין בסעודה'). ואביו ואמו עצבין" (וברש"י: 'שאסורין בתשמיש').

ולכך רק לאחר שהותרה האשה ביום השמיני באה מצוה המילה למול את בשר ערלתו.

1. וכ"ה בפ"י יונתן, ובנו"כ יהונתן.

וטהרה ממקור דמיה • מהו לשון הרבים דמיה?

(ויקרא יב, ז) וְהִקְרִיבוּ לִפְנֵי יְיָ וְכִפֵּר עָלֶיהָ וְטָהַר מִמָּקוֹר דְּמֵיהָ זֹאת תּוֹרַת הַיִּלְדוֹת לְזָכָר אֹו לְנִקְבָּה:

מדוע נאמר דמיה בלשון רבים ולא 'טהרה ממקור דמה' בלשון יחיד?

וְיִקְרְבִינָהּ קָדָם יְיָ וְיִכַּפֵּר עָלֶיהָ כַּהֲנָא וְתִדְכִּי מִבּוֹעַ תִּרְיָן דְּמָהָא דָּא הוּא
אוֹרִייתָא דִּילִידָתָא לְדָכָר אֹו לְנִקְבָּא

[והקריבו לפני ה' ויכפר עליה הכהן וטהרה ממקור שני דמיה. זאת תורת היולדת לזכר או לנקבה].

ת"י מבאר שדמיה בא להורות על שני סוגי הדמים היוצאים מן המקור דם טהור ודם טמא. וכמבואר בגמ' בנדה (יט:): שיש שני מיני דמים באשה, דם טהור ודם טמא.

יש שביארו שכוונת ת"י לצדד כדעת רב (נדה לה:): הסבור שדם נדה ודם טהור שניהם באים ממעין אחד, אלא שהתורה שטימאה את הדם טהרה אותו בחלוף הזמן שנקצב בתורה. ולהוציא מדעת לוי הסבור ששני מעיינות יש באשה אחד של דם טהור ואחד של דם טמא ואין שניהם פועלים יחדיו, אלא כשנפתח אחד נסתם השני.

ואת לשון דמיה האמור בפסוק ביאר ת"י כדעת רב הסבור ששני הדמים הטהור והטמא באים מאותו מקור, וזהו 'מקור דמיה'.

ועמוק אין מראה מן העור • מדוע אין עמוק מראה מן העור, הלא לבנה היא?

**(ויקרא יג, ד) ואם בהרת לבנה הוא בעור בשרו ועמוק
אין מראה מן העור ושערה לא הפך לבן והסגיר הפהן
את הנגע שבעת ימים:**

מהו ועמוק אין מראה מן העור? ברש"י כתב: "לא ידעתי פירושו". ובשפתי חכמים ביאר שהוקשה לו כיון שבהרת לבנה היא, מדוע אין מראה עמוק מן העור, הרי כל מראה לבן עמוק מן השחור כמו שפירש רש"י (בפסוק ג) "כל מראה לבן עמוק הוא כמראה חמה עמוקה מן הצל"?

בת"י מבוארת התשובה:

ואם בהקי חינוורתא פסידא הוא במשך בישריה ועמיק לית חינויה
למחזור פתלגא יתיר מן משכא ושערא לא איתהפך לחינור פסידא
ויסגר פהנא ית מכתשא שבועא יומין:

[ואם בהרת לבנה כסיד היא בעור בשרו, ועמוק אין מראה להתלבן כשלג יותר מן העור, ושערה לא נהפך ללבן כסיד ויסגיר הכהן את הנגע שבעת ימים].

ומבואר שאמנם המראה לבן והוא עמוק אך נדרש רמה יותר עמוקה והיינו יותר לבנוניות בבהרת, שתהיה הבהרת לבנה כשלג יותר מן העור.

כלומר שכל מה שאמרו בפסוק הקודם שמראה חמה עמוקה מן הצל, היינו בבהרת עזה כשלג, אך אם הבהרת לבנה כסיד ההיכל שהוא דרגה אחת מתחת אינה עמוקה מן הצל.

וכדברי ת"י מבואר אף בספורנו שכתב: "אע"פ שאמרו כל מראה לבן עמוק הוא כמראה חמה העמוקה מן הצל, מכל מקום בהיות גם העור באיזו בחינה מדרגה מן הלובן לא יהיה כל לבן עמוק אצלו זולתי בהיותו עובר גבול הלובן של עור, עד שיהיה יחס לובן העור אליו כיחס הצל אל החמה".

ואולם פירוש זה הוא דלא כמפורש בתו"כ (כאן פ"ב) ששם נאמר שבהרת לבנה היא עזה כשלג, ודלא כהת"י שפירש שלבנה אינה כשלג אלא כסיד.

חידוש נוסף מבואר בדברי ת"י שלדבריו בכדי לטמאות נדרש שהשער יהפוך ללבן כסיד והוא דלא כחכמי המשנה והבריתות שלא הזכירו הלכה זו ולדעתם אין השער צריך להיות בגוון של הבהרת, וכך דיק המלבי"ם בפירושו על התורה (כאן אות נב)².

---

2. ואולם יש מקום להבין בדברי ת"י שהיות וסבר שהפסוק מדבר באופן שמראה הנגע כסיד, יתכן שדוקא באופן זה נצרך שאף השער יהיה כמראה הסיד, אך אם הנגע היה כמראה השלג די היה בכל לבנונית שהיא במראה השער בכדי לטמאות. ודבר זה מדוייק מת"י דבפסוק הקודם לא הזכיר את שיעור הלבנוניות של השער אלא כ' שתהא לבנה - בסתם. ואילו כאן מצריך שתהיה כמראה הסיד. ובזה מיושב מה שלדברי ת"י נדמה כסתירה בין הפסוקים באופן שמופיע אחד הסימנים בלבד, ודו"ק.

פרשת החודש

פנינים אלו רובם רואים אור כאן לראשונה. ומיעוטם לקוחים מתוך ההגדה המרתקת
- 'פניני תרגום יונתן' שיצאה עתה לאור.

ראשון הוא לכם לחודשי השנה • מה נכלל בכך שניסן
הוא חודש ראשון?

(שמות יב, ב) הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם רֵאשִׁית חֳדָשִׁים וְרֵאשִׁית הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם לְחֹדְשֵׁי הַשָּׁנָה:

במה מתבטאת מצוה זו למנות את ניסן כחודש ראשון?

ברש"י מבואר בפירושו אחד שבמצוה זו נאמרו דברים הנוגעים למולד הלבנה. ובפירושו נוסף לפי פשוטו מבאר רש"י שחודש ניסן יהיה ראשון לסדר החודשים הקרוי בפי בני ישראל, ואייר יהיה קרוי שני וסיון שלישי, וכן הלאה. ולכאור' הנפ"מ המתיילדת מכך היא מועדי ישראל המופיעים בתורה באופן של מספרי החודשים, מתי חלים הם המועדים.

אולם בת"י מבאר שבמצוה זו טמון אף יתרה מזאת:

יִרְחָא הָדִין לְכוּן לְמִקְבְּעִיהּ רִישׁ יִרְחֵיא וּמְנִיָּה תִשְׁרוּן לְמִנְיָ חֲגֵיא
וְזִמְנֵיא וְתִקּוּפָתָא קְדָמָאֵי הוּא לְכוּן לְמִנְיָ יִרְחֵי שְׁתָּא:
[החודש הזה לכם לקבעו ראש חודשים וממנו תתחילו למנות חגים ומועדים
ותקופות. ראשון הוא לכם למספר חודשי השנה].

ומבואר בדבריו שבכלל מצוה זו למנות את מנין התקופות מחודש ניסן ואילך.

והנה בגמ' מבואר שדבר זה תלוי במחלוקת רבי אליעזר ורבי יהושע, שנחלקו במסכת ר"ה (י:): מתי נברא העולם, לר"א בתשרי, ולר"י בניסן, וחשבון התקופה החל מזמן בריאת החמה והלבנה וממילא תלוי הוא בשאלה מתי נברא העולם.

ובהמשך הדברים הגמ' אומרת שחכמי ישראל מונים את מנין שנות הדורות מחודש תשרי כרבי אליעזר, ואת חשבון התקופה מניסן כרבי יהושע. ואילו חכמי אומות העולם מונים אף את מנין שנות הדורות מניסן.

וברש"י מבאר שמה שמונים את שנות העולם מתשרי אינו משום שסוברים שהעולם נברא בתשרי, אלא אף שסוברים שהעולם נברא בניסן כר"י, מ"מ מונין מתשרי משום שהוא ר"ה למנין השנים.

אך מבואר שם שאת חשבון התקופה מונים מניסן משום שאז נברא העולם והשמש החלה לזרוח בתחילת ליל רביעי בניסן, ולכן כל מחזור התקופות נמנה מניסן ויש לכך הרבה השלכות עיין שם ברש"י.

ת"י למד בפסוק בפשיטות כדעת רבי יהושע וכפי שאמרו בגמ' שכך מונים חכמי ישראל, אולם בגמ' לא הוכיחו זאת מפסוק זה. והחידוש העלה מת"י הוא שדבר זה נאמר בפסוק.

כדברי ת"י מבואר אף במדרש הביאור כאן:

ראשון הוא לכם - מניסן מונין חשבון התקופות והמזלות.

ואם ימעט הבית מהיות משה • כמה אנשים צריכים לכל הפחות להימנות על קרבן פסח?

(שמות יב ד) וְאִם יִמְעַט הַבַּיִת מִהְיוֹת מֹשֶׁה וְלָקַח הוּא וְשִׁכְנוּ הַקָּרֹב אֶל בֵּיתוֹ בְּמִכְסַת נַפְשׁוֹת אִישׁ לְפִי אֲכָלוֹ תִכְסּוּ עַל הַשֶּׁה:

מהו השיעור של 'ואם ימעט הבית'?

במשנה בפסחים (צא.) נחלקו רבי יהודה ורבי יוסי האם יש שיעור הנצרך להימנות על השה, לרבי יהודה אין שוחטין את הפסח על היחיד, אך רבי יוסי מתיר, ומבואר שם בברייתא שלדעת רבי יוסי יחיד שיכול לאכול לבדו את כל השה שוחטין עליו, ואילו עשרה שאינם יכולין לאכול אין שוחטין עליו. והיינו שאין צורך דיני במנין מסוים של אנשים ומה שקובע הוא האם מנין המנויים עליו, עתידים לאכול את כל השה מבלי להותיר ממנו.

בת"י נראה שסבור שיש צורך במנין מסוים:

וְאִין זְעִירִין אִינְשֵׁי בֵּיתָא מְמַנְין עֲשָׂרָא כְּמִיסַת לְמִיכּוּל אִימְרָא וְיִסַּב הוּא וְשִׁיבְבֵיהּ דְּקָרִיב לְבֵיתֵיהּ בְּסָכוּם נַפְשָׁתָא גְבַר לְפוּם מִיִּסַּב מִיכְלֵיהּ תִּכְסּוּן יַת אִימְרָא:

[ואם מועטים אנשי הבית ממנין עשרה כמנין לאכול שה, ויקח הוא ושכנו הקרוב לביתו במספר נפשות איש לפי ישיבת אכילתו תשחטו את השה].

ולכאורה נראה בדבריו שסבור שיש צורך בעשרה מנויים על כל קרבן, ואף אם יהיה יחיד שיוכל לאכול לבדו לא יועיל.

ואמנם שיעור זה של עשרה מוזכר בגמ' בפסחים (סד:): שהוא היה המציאות המקובלת 'אין לך כל פסח ופסח שלא נמנו עליו יותר מעשרה בני אדם'. אך בגמ' מבואר שאין זה לעיכובא ואילו ת"י הכניס זאת בדברי הפסוק 'ואם ימעט הבית מהיות משה' - שימעט מעשרה.

בתוס' השלם (אות ז) דייק כדברי התרגום מריבוי היו"ד במילה 'ימעט', שהיה צריך להיאמר: 'ואם מעט הבית משה', הוספת היו"ד באה ללמדנו שצריך עשרה מנויים על כל שה ושה.

והיה לכם למשמרת • מדוע פסח מצרים הוצרך לביקור של

ד' ימים?

(שמות יב, ז) וְהָיָה לָכֶם לְמִשְׁמֶרֶת עַד אַרְבַּעַת עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַזֶּה וְשַׁחֲטוּ אֹתוֹ כָּל קָהָל עַדְתּוֹ יִשְׂרָאֵל בֵּין הָעֲרָבִים:

לשם מה היה צריך קרבן הפסח למשמרת ארבעה ימים? האם לבדוק שאין בו מום? הלא בקרבנות אחרים לא מצאנו שצריכים ביקור ממום ארבעה ימים?

ובפרט שדין זה שהפסח צריך ביקור של ד' ימים נהג רק בפסח מצרים ולא בפסח דורות, ומהו הטעם שהוצרכו בני ישראל במצרים לבקר את הפסח במשך ארבעה ימים?

ברש"י מביא את דברי רבי מתיא בן חרש שהובאו במכילתא שביקש ה' להוציא את בני ישראל ממצרים והיו צריכים לאיזה זכות ונאמר בפסוק 'ואת ערום ועריה' שהיו ערומים מן המצוות ולא נמצא להם כל זכות, לפיכך הביא להם ה' את מצוות פסח ומצוות מילה שיתעסקו בהם. ולכן הוצרכו לבקר את הפסח כדי שיתעסקו במצוות ותעמוד להם זכות זו להיגאל.

בת"י מבואר טעם אחר:

**וַיְהִי לְכוּן קָטִיר וְנָטִיר עַד אַרְבַּיִסַּר יוֹמָא לִירְחָא הָדִין דְּתַנְדָּעוֹן דְּלִיתִיכוּן
מִסְתַּפְּיִן מִמְצָרָאֵי דְחִמְיִין יְתִיָּה וְיִכְסוּן יְתִיָּה פְּהִילְכְתָּא כָּל קָהָל כְּנִישְׁתָּא
דְּיִשְׂרָאֵל בֵּינֵי שְׁמִשְׁתָּא:**

[ויהיה לכם קטור ונטור עד ארבעה עשר יום לחדש הזה. שתדעו שאינכם יראים מהמצרים אשר רואים אותו, וישחטו אותו כהלכתו כל קהל עדת בני ישראל בין השמשות].

הרי לנו שטעם הדבר הוא כדי להשריש בקרב בני ישראל עצמם את האמונה בהקב"ה ושאל להם לירא מהמצרים, ודבר זה בא לידי ביטוי בקשירת אלוקי המצרים לכרעי המטה במשך

ד' ימים אל מול עיניהם של המצרים שהיו נכנסים ויוצאים כדי לחזק בקרב בני ישראל את האמונה והבטחון בה'.

והיה לכם למשמרת - ומפני מה הקדים לקיחתו של פסח לשחיטתו ד' ימים, לפי שהיו ישראל שטופים בע"ז במצרים, וע"ז שקולה כנגד כל המצוות וכו', אמר להם משכו ידיכם והדבקו במצוות³. אמרו לו ישראל למשה רבנו, הן נזבח את תועבת מצרים לעינינו ולא יסקלוננו? אמר להם מן הנס שהוא עושה לכם במשיכתו אתם יודעים מה בשחיטתו (מכילתא שם)

הדם על המשקוף • היכן נתנו את הדמים מבפנים או מבחוץ?

(שמות יב, ז) וְלָקַחוּ מִן הַדָּם וַנִּתְּנוּ עַל שְׁתֵּי הַמְּזוּזוֹת וְעַל הַמִּשְׁקוֹף עַל הַבְּתִימִים אֲשֶׁר יֹאכְלוּ אֹתוֹ בָּהֶם:

נתינת הדמים על המשקוף היתה מבפנים או מבחוץ?

וַיִּסְבוּ מִן דְּמַא וַיִּתְּנוּ עַל תְּרִין סִיפֵיִא וְעִילוּי מִסְּקוּפָא עֲלָא מְלַבֵּר עַל בְּתִיָא דִּי־כְלוּן יִתִּיָּה וְדַדְמָכוֹן בְּהוֹן:

[ויקחו מן הדם ויתנו על שני המזוזות ועל המשקוף העליון מבחוץ, על הבתים אשר יאכלו אותו ושישנו בהם].

שאלה עקרונית זו נשאלת בחז"ל ויש עליה תשובות לכל צד, יש ענין של הדם בפנים כמש"כ "והיה הדם לכם לאות" (פסוק יג) - לכם ולא לאחרים, כי אתם בפנים הבית ולא יוצאים לחוץ.

3. ולהאמור הדבקות במצוות לא נעשתה בכדי להוסיף זכויות כפירוש רש"י, אלא כדי להשריש בעם ישראל שאל להם לירא מהמצרים. אך אין לכך הוכחה מחלק זה של המכילתא אלא מן החלק הבא.

ויש ענין לדם בחוץ מפני המשחית: "וראיתי את הדם ופסחתי עליכם" וראיית הדם בחוץ מפני פרסום הנס, ולהראות שאין מפחדים מהמצרים.

ת"י בחר לתרגם כשיטת ר' יצחק שהובאה במכילתא: (וכ"ה גם בת"י לפסוק כב. ובניגוד לרש"י בפסוק יג שהביא את דעת ר' ישמעאל שהובא במכילתא)

ונתנו על שתי המוזות ועל המשקוף - מבפנים אתה אומר, מבפנים או אינו אלא מבחוץ ת"ל "וראיתי את הדם" הנראה לי ולא הנראה לאחרים דברי ר' ישמעאל. ר' נתן אומר מבפנים, אתה אומר מבפנים או אינו אלא מבחוץ, ת"ל והיה הדם לכם לאות ולא לאחרים לאות, ר' יצחק אומר לעולם מבחוץ כדי שיהיו המצרים רואים ומיעיהן מתחתכים (מכילתא יב, ז)

על מצות ומרורים יאכלהו • מדוע נאמר מרורים בלשון רבים?

(שמות יב, ח) וְאָכְלוּ אֶת הַבֶּשֶׂר בְּלִילָה הַזֶּה צְלִי אֵשׁ וּמִצּוֹת עַל מַרְרִים יֹאכְלֶהוּ:

מדוע נאמר 'מרורים' בלשון רבים ולא 'מרור'?

בגמ' (פסחים ט.) למדים מכך שישנם כמה סוגי מרור ולא רק סוג אחד, וכמה סוגים יש? למדים ממצה שכשם שמצה נעשית מחמשה מינים של דגן, כך המרור יש חמשה ירקות שיצאים בהם ידי חובת מרור, והם אלו המוזכרים במשנה.

בת"י ישנו דבר מעניין:

וַיִּכְלוּן ית בִּישָׂרָא בְּלִילְיָא הָרִין דְּחַמִּיסָר פְּנִיסָן עַד פְּלִגְוִתִּיה דְּלִילְיָא טָוִי נֹר וּפְטִיר עַל תְּמָכָא וְעוֹלְשִׁין יִכְלוּנְיָה:

[ויאכלו את הבשר בלילה הזה בחמשה עשר בניסן עד חצות הלילה, צלי אש ומצה על תמכא ועולשין יאכלוהו].

ת"י מתרגם מרורים - תמכא ועולשין, והנה מה שהזכיר רק שני מינים, הוא לכאוף תמוה, מדוע בחר לתרגם רק שני מינים? ולא אחד מהם או כולם? ובפרט שבמקום הנוסף שבו מוזכר מרור בתורה בפסח שני תרגם יונתן מרור סתם ולא ביאר מהו?

ונראה שת"י דייק את לשון הרבים שנאמרה בפסוק להשמיענו שישנם רק שני מינים שיוצאים בהם יד"ח, ואלו הם המינים שמנה אותם.

וסברא זו מצאנו בהו"א של הגמ' בפסחים (לט.) 'א"ל רבה בר רב חנין לאביי אימא מרור חד, מרורים כתיב, ואימא מרורים תרי, דומיא דמצה מה מצה מינין הרבה אף מרור מינין הרבה.

הרי שהה לגמ' הו"א שמלשון הרבים שנאמרו המרורים מדוייק שישנם רק שני סוגי מרור ויתכן שת"י סבור כהו"א זו.

ואכלתם אותו בחיפזון • מדוע הפסח נאכל בצורה זו?

**(שמות יב, יא) וְכָכָה תֹאכְלוּ אֹתוֹ מִתְנִיכֶם חֲגָרִים נֹעְלִיכֶם
בְּרַגְלֵיכֶם וּמִקְלָכֶם בְּיַדְכֶם וְאָכַלְתֶּם אֹתוֹ בַּחֲפִזוֹן כִּפֶּסַח הוּא
לִיהוָה:**

מהו חיפזון זה? מה שיעורו ומה הטעם שניצטוונו לאכול את הפסח בצורה זו?

בגמ' (ברכות ט.) נחלקו האם חפזון זה הוא חפזון של מצרים - שגחקו בבני ישראל לצאת תיכף בלילה, (וכמובא בת"י (יב, לא, לג) תאור בכייתו של פרעה וסירוב משה לצאת בלילה כגנבים) והנפקא מינה לדינא משיטה זו היא שיש לסיים את קרבן הפסח לפני חצות הלילה כמו שנחפזו מצרים להוציא את בני ישראל מתוכם.

ויש מ"ד הסבור שחיפזון זה הוא חיפזון של ישראל שבבוקר שלא שמעו בקול המצרים עד בוקר, ובבוקר נחפזו לצאת ממצרים עד שלא הספיק בצקם להחמיץ ונאפה בדרך מחום השמש. והנפקא מינה לדינא למ"ד זה היא שאפשר לאכול את קרבן הפסח עד עלות השחר כמו שאז - רק ביום נחפזו בני ישראל לצאת.

והנה בת"י נראה שיטה חדשה:

וּכְדָא הִילְכְתָא תִּיְכְלוּן יְתִיה בְּזַמְנָא דָּא וְלֹא לְדַרְיָא חֲרִיצִיכוֹן יְהוֹן מְזַרְזִין
מְסַנִּיכוֹן בְּרִיגְלִיכוֹן וְחוּטְרִיכוֹן בִּיְדִיכוֹן וְתִיְכְלוּן יְתִיה בְּבְהִילוֹ דְשְׂכִינְתָא
מְאִרִי עֲלֵמָא מְטוּל דְחִיִּיסָא מִן קְדָם יִי לְכוֹן הוּא:

[וכזאת החלכה תאכלו אותו בזמן הזה ולא לדורות מתניכם יהיו חגורים, נעליכם
ברגליכם ומקלכם בידכם, ואכלתם אותו בחיפזון של שכנית רבון העולם משום
שרחמים מאת ה' לכם הוא]

ומבואר שלדבריו החיפזון המדובר הוא החיפזון של השכינה, ויש לידע איזה חיפזון היה
לשכינה במצרים והאם יש נפקא מינה לדינא משיטה זו.

והנה בכלי יקר כאן כותב:

*”דבר אחר לפי שמפני הצלת ישראל יצא ה' ממקומו אל ארץ
טמאה, והיתה השכינה ממהרת לצאת, על כן הוצרכו גם ישראל
לילך בחפזה אחרי ה”.*

ומבואר בדבריו שחיפזון השכינה הוא מה שהשכנה נחפזה לצאת מארץ הטומאה והגילולים
בליל שימורים, וא"כ לפ"ז אף לדעת ת"י יש לאכול את הקרבן פסח עד חצות כי זה הוא
החיפזון של השכינה.

וכך מפורש בת"י: (פסוק ח) "וַיִּיְכָלוּן יְתִי בִישְׂרָא בְּלִילְיָא הַדִּין דְחַמִּיסַר בְּנִיסוֹן עַד פְּלִגּוּתִיהּ
דְלִילְיָא" - ויאכלו את הבשר בלילה הזה של חמשה עשר בניסן עד חצות הלילה.

כדברי ת"י מבואר אף במכילתא:

(ואכלתם אותו בחפזון - זה חפזון שכינה (מס' דפסחא ז)

ובכל אלהי מצרים אעשה שפטים • איזה שפטים נעשו באלהי מצרים?

**(שמות יב, יב) וְעַבַדְתִּי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּלִילָה הַזֶּה וְהַפִּיתִי
כָּל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מֵאָדָם וְעַד בְּהֵמָה וּבְכָל אֱלֹהֵי
מִצְרַיִם אֶעֱשֶׂה שְׁפָטִים אֲנִי יְיָ:**

איזה שפטים נעשו באלהי מצרים? לא מצאנו בתורה שום פירוט על כך!

וְאֶתְגַּלִּי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּשִׁכְנֵת יְקָרִי בְּלִילָא הַדִּין וְעַמִּי תִשְׁעִין אֶלְפִין
רַבּוֹן מְלֹאכִין מְחַבְּלִין וְאֶקְטוֹל כָּל בּוֹכְרָא בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מֵאִנְשָׁא וְעַד
בְּעִירָא וּבְכָל טַעוֹת מִצְרָאִי אֶעֱבִיד אַרְבַּע דִּינִין, טַעוֹת מִתְּרַפְּכִין,
טַעוֹת אַבְנָא מִתְּגַדְּעִין, טַעוֹת פְּחָרָא מִתְּעַבְּדִין בְּקִיקִין, טַעוֹת אֶעֱ
מִתְּעַבְּדִין קְטַם, דִּינְדְּעוֹן מִצְרָאִי אַרוֹם אָנָּא יְיָ:

[וְאֶתְגַּלָּה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּשִׁכְנֵת כְּבוֹדִי בְּלִילָה הַזֶּה, וְעַמִּי תִשְׁעִים אֶלְפֵי רַבּוֹת
מִלֹּאכֵי חֲבֵלָה, וְאֶהְרוֹג כָּל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מֵאָדָם וְעַד בְּהֵמָה, וּבְכָל אֱלֹהֵי
מִצְרַיִם אֶעֱשֶׂה אַרְבַּעַת דִּינִים: אֱלֹהֵי מִתְכַּת - נְמִסִּין. אֱלֹהֵי אַבֵּן - נִשְׁבְּרִים. אֱלֹהֵי
חֶרֶס נַעֲשִׂים בִּיקוּעִים. וְאֱלֹהֵי עֵץ - נַעֲשִׂים אֶפְרָא. שִׁדְעוּ מִצְרַיִם כִּי אֲנִי ה'.]

בת"י מתבאר בפירוט מה נעשה לאלהי מצרים, ארבעה דינים - כל חומר לסוגו התכלה
ואבד, עד שלא נותרו אלילי חומר במצרים לאחר מכת בכורות.

מקור לת"י מצינו במכילתא שמקצתה הובאה ברש"י:

ובכל אלהי מצרים אעשה שפטים - שפטים משונים זה מזה, של
אבן היתה נמסה, ושל עץ היתה נרקבת, ושל מתכת נעשת חרדה...
וי"א של אבן נרקבת, ושל עץ נמסת... (מכילתא יב, יב)

ולקחו מן הדם • איזה דם לקחו בני ישראל ונתנו על המשקוף?

(שמות יב, יג) וְהָיָה הַדָּם לָכֶם לְאֹת עַל הַפֶּתִים אֲשֶׁר אַתֶּם שָׂם וְרָאִיתִי אֶת הַדָּם וּפִסַּחְתִּי עֲלֵיכֶם וְלֹא יְהִי בְכֶם נֶגֶף לְמִשְׁחֵית בְּהַכְתִּי בָאָרֶץ מִצְרַיִם:

על איזה דם מדבר הפסוק - ולקחו מן הדם, על דם קרבן הפסח, או על דם המילה, או על שניהם?

במפרשים נראה בפשיטות שמדובר הוא על דם הפסח אותו נתנו על המשקוף לסימן.

אולם בת"י מבואר פירוש חדש:

וְיִהְיֶה דָם נִכְסֵת פֶּסַח וְגִגְרַת מְהוּלָּתָא מְעַרְב לְכוּן לְמַעַבְד מִנִּיה אֶת עַל פְּתִיא דְאַתּוֹן שְׂרִין תַּמָּן וְאַחַמֵּי ית זְכוּת דְמָא וְאַיְחוּס עֲלִיכוּן וְלֹא יִשְׁלוּט בְּכוּן מְלֵאךְ מוֹתָא דְאַתִּיחַב לִיה רְשׁוּתָא לְמַחְבְּלָא בְּמַקְטְלֵי בְּאַרְעָא דְמִצְרַיִם:

[ויהיה דם זבח הפסח והמילה מעורב לכם לעשות ממנו אות על הבתים אשר אתם חונים שם, ואראה את זכות הדם ואחוס עליכם ולא ישלוט בככם מלאך המות שניתן לו רשות לחבל, בהכתי בארץ מצרים]

ומבואר שבני ישראל עירבו את דם המילה עם דם הפסח, ואז מרחו אותו לסימן על פתח הבתים⁴, וכך מובא בפרקי דרבי אליעזר:

וביום שיצאו ישראל ממצרים נמולו כל העם מקטון ועד גדול, שנאמר 'כי מולים היו'. והיו ישראל לוקחין דם ברית מילה ונותנין על משקוף בתיהם, דם ברית מילה ודם פסח. (פדר"א כ"ט)

4. שהרי בני ישראל מלו את עצמם באותו הלילה כדי שלא יהיו ערלים ויוכלו לאכול את קרבן הפסח כמובא במדרש (שמו"ר י"ט, 1)